

■ Як гэта было

АПОШНЯЯ АБАРОНЧАЯ АПЕРАЦЫЯ

Гэты артыкул прысвечаны некаторым старонкам гісторыі Магілёўскай абарончай аперацыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Яна называецца апошняй, таму што гэта была першая і адзіная такога роду ваенная дзея ў Беларусі ў 1941 годзе. Абарончая дактрына атрымала жыццё якраз тады, калі перастала існаваць старая савецкая канцэпцыя аб вядзенні баёў толькі на чужой тэрыторыі. Новая стратэгія прадугледжвала стварэнне лініі фронту па Заходняй Дзвіне, Дняпры, Сожы, праз Віцебск, Полацк, Оршу, Магілёў, Мазыры. Магілёву адводзілася роля галоўнага абарончага плацдарма. Найважнейшай задачай новай пабудовы фронту з'яўлялася фарміраванне глыбокашаланіраванай абароны Масквы.

П ЛАН стратэгіі прадставілі І. Сталіну 26 чэрвеня 1941 года начальнік Генеральна-га штаба Чырвонай Арміі Г. Жукаў, нарком абароны СССР С. Цімашэнка, намеснік Жукава — М. Ватуцін. Сталін дактрыну зацвердзіў без адзінай заўвагі.

Магілёў — горад з багатай гісторыяй. Адзін з яго палкоў прымаў удзел у 1814 года ў штурме Парыжа, у выніку якога французскі імператар Напалеон адрокся ад прастола. У Магілёве ў час Першай сусветнай вайны знаходзілася Стаўка Вярхоўнага галоўнакамандуючага, якую ўзначальваў Мікалай II (1868—1918).

Папа Рымскі Іаан Павел II казаў, што яго гістарычная радзіма, Польшча, напярэдадні Другой сусветнай вайны жыла і дыхала пазэіяй. А Беларусь у тыя дні займалася пераносам сталіцы БССР з Мінска ў Магілёў. Гэта рашэнне ў 1939 годзе падтрымаў Урад СССР спецыяльнай пастановай. Гістарычная з'ява прадугледжвала: стварэнне ў Магілёве плошчы Перамогі (у гонар перамогі савецкай улады над царскай Стаўкай Вярхоўнага галоўнакамандуючага), пабудову ў горадзе на Дняпры Дома ЦК КПБ. (У Мінску ў 1954 годзе Круглая плошча стала называцца плошчай Перамогі.)

Праектнае абагачэнне Магілёва як новай сталіцы рабілі вядомыя ў БССР і СССР архітэктары А. Воінаў, У. Варахін і Н. Трахтэнберг. Свае думкі яны выклалі ў довамі аб'ёмістай тлумачальнай запісцы і ў прыгожым каляровым эскізе таго, што павінна было ўяўляць сабою плошчу Перамогі ў яе закончаным выглядзе.

У тлумачальнай запісцы, у прыватнасці, гаворыцца: «Ствараема ў горадзе на Дняпры плошча Перамогі мае тэрыторыю каля двух гектараў зямлі. Яна размесціцца на перасячэнні галоўных гарадскіх магістра-

ляў: Першамайскай і Ленінскай вуліц і вала «Чырвоная Зорка». Дзякуючы значнай розніцы вертыкальных адзнак з Плошчы адкрываюцца шырокія перспектывы на гарадскі Цэнтральны парк культуры і адпачынку, які праектуецца на беразе Дняпра, на зарэчны раён Лупалава і іншыя раёны Магілёва, якія аддзяляюцца ад Плошчы абрывамамі, утвараемымі ракой Дубровенкай. Плошча Перамогі будзе мець трапецападобную форму».

Дом ЦК КПБ планавалася да размяшчэння ў цэнтры горада.

У З'ЯДНАННЕ БССР з Заходняй Беларуссю, Вялікая Айчынная вайна парушылі ўсе планы... Ад 1939 года ў Магілёве, як напамін аб тых днях, недалёка ад вуліцы Язерскай, назаўсёды застаўся прыгожы будынак пад назваў «Дом урада». У ім сапраўды размяшчаецца кіраўніцтва, але не БССР, а вобласці. Будынак мае знешняе падабенства з мінскім Домам урада.

«Партызанскі рух у Магілёўскай вобласці ў гады Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза» — тэма кандыдацкай дысертацыі суіскальніка А. Бяляева, абаронена ў 1949 годзе ў Томскім педагогічным інстытуце. З яе і пачалося вывучэнне Магілёўскай абароны ў выглядзе спецыяльнага дысертацыйнага раздзела «Баі з нямецкімі захопнікамі на подступах да Магілёва».

Магілёў — першы беларускі горад, у якім больш-менш арганізавана прайшла эвакуацыя. Праўда, былі і ў ёй нейкія «белыя плямы», аб чым сведчыць пісьмо сакратара ЦК КП(б)Б І. Ганенкі з Магілёва сакратару ЦК КП(б)Б Р. Эйдзінаву ад 14 ліпеня 1941 года. У ім, у прыватнасці, гаворыцца: «Рыгор Барысавіч, прывітанне! Карыстаючыся аказіяй, рашыў напісаць табе аб рабоце і абстаноўцы. Эвакуацыя горада за-

На Буйніцкім полі кожны год збіраюцца ветэраны і ўдзячныя нашчадкі.

кончылася паспяхова, болей за тое, вывезлі многа, чаго нават і не трэба было вывозіць, гэта значыць, патрэбную частку харчоў. Пакуль горад не галадае, але праз тыдзень... пачнуцца цяжкасці. Усяго вывезена (гл. дадатак)».

Цытуемы дакумент адшуканы ў архіўнай справе, якая складаецца з двух тамоў, прысланых з Масквы ў Мінск у маі 1945 года. Дадатак, аб якім гаворыцца, застаўся ў адным з маскоўскіх архіваў. Аб чым ён — невядома і сёння.

Горад на Дняпры абаранялі часці 61-га стралковага корпуса Заходняга фронту, камандзір генерал-маёр Ф.А. Бакунін (1898—1984). У іх складзе змагалася, праўляючы мужнасць і гераізм, 172-я стралковая дывізія, камандзір генерал-маёр М.Ц. Раманаў (1891—1941). Касцяк дывізіі складалі прыліпнікі з абласцей — Маскоўскай і Тульскай, з Беларускай ССР.

Мне двойчы давялося працаваць у архівах Германіі — у 1989 і 1995 гадах. У некаторых з іх мяне абслугоўвалі ўдзельнікі мінулай вайны. Яны вельмі ўважліва ставіліся да маіх запытаў і давалі высакаякасныя тлумачэнні. У архіве ў Фрайбургу (ФРГ), дзе захоўваюцца матэрыялы аб трагедыі ў Хатыні, убачыў вялікі мастацкі партрэт віноўніка хатынскай трагедыі Дырлвангера. На маё пытанне, чаму ён тут, пачуў: немцы бачыць у гэтым чалавеку толькі ваяцка дзеяча.

У некаторых дакументах гаворыцца аб трох нямецкіх атаках на Магілёў — 9, 12 і 20 ліпеня 1941 года. Але калі «анонс» дапоўніць дадатковым матэрыялам, то колькасць нямецкіх атак скароціцца да двух раўндаў. Першы — атака Магілёва танкамі Гудэрыяна, якая ставіла мэтай праскочыць мост цераз Дняпро і ляцець далей маланкай на Смаленск і Маскву. Зрабіць гэта не ўдалося. Гудэрыянаўскія танкі муслі адступіць ад Магілёва і шукаць пераправу ў Шклове, Рагачове, Жлобіне... Такой была першая атака. А потым пачалася другая — штурм горада сухапутнымі войскамі 4-й Арміі, далучанай да танкавай групы Гудэрыяна.

В ОСЬ карціна баявых дзеянняў 7-га нямецкага армейскага корпуса па матэрыялах яго хронікі: «20.07. Атака на Магілёў не дала жаданых вынікаў з-за моцнага агню рускай артылерыі. Захоп дняпроўскага моста адклалі на больш позні тэрмін. 21.07. Зноў нашы часці спынены рускай артылерыяй. 22.07. Руская авіяцыя дэсантавала ў Магілёў сваёй пяхоце боепрыпасы і харч. 23.07. У бой за Магілёў дадаткова кінулі 78, 15, 71, 23-я дывізіі. На мосце цераз Дняпро загінуў маёр Ханінг, камандзір пяхотнага батальёна 23-й дывізіі. 24.07. Жорсткія баі на вуліцах горада працягваюцца. Карпусное камандаванне прыняло рашэнне часова адвесці ваенскія падраздзяленні з усцяіны горада, а супраціўленне рускіх падавіць бомбавымі ўдарамі пікіруючых бамбардзіроўшчыкаў. 26.07. Расія справавалі выравацца з палаючага горада. Рэзюмэ: авалоданне ўмацаваным плацдармам адбылося дзякуючы сямідзённай бітве армейскага корпуса супраць доўгачасовага, добра абсталёванага палювага ўмацавання, якое абаранялася фанатычным непрыяцелем. Расія стаялі да апошняга. Яны былі неадоляныя як з тылу, так і з флангаў. І таму кожную стралковую ячэйку, кожны дом даводзілася браць з боем. Апэратыўны аддзел карпуснога камандавання. 15.08.41 г.»

Дзясяткі, сотні ўдзельнікаў Магілёўскай абарончай аперацыі запамніліся гераічнымі ўчынкамі. У лік такіх абаронцаў роднай зямлі ўвайшлі курсанты Магілёўскай палкавой школы Пятроў і Блізнюк, якія, па сведчанні сваіх таварышаў, кінуліся з гранатамі ў руках пад фашысцкія танкі, падбілі іх і загінулі самі. Камандзір 388-га стралковага палка палкоўнік Сямён Фёдаравіч Куцэпаў стаў правобразам галоўнага героя рамана К. Сіманова «Жывыя і мёртвыя» — Сярпіліна.

Магілёў — адзіны горад у тым сэнсе, што ў ім упершыню немцам прыйшлося весці жорсткія вулічныя баі з савецкімі войскамі і народным

апалчэннем колькасцю звыш 12 тысяч чалавек.

Штурм Магілёва працягваўся амаль месяц: з 3-га па 26 ліпеня 1941 г. Сцяг са счасткай быў узняты над горадам 26.07.1941 года. Але камандзір 7-га армейскага нямецкага корпуса палкоўнік Крэбс з асяцарожнасцю сказаў аб гэтым акце як аб пераможным моманце.

У ліпені 1974 года ў ЦК КПБ прыйшло пісьмо ад групы ўдзельнікаў Магілёўскай абарончай аперацыі. Аўтары звароту прасілі палітычнае і дзяржаўнае кіраўніцтва краіны разгледзець пытанні: 1. Аб напісанні кнігі і стварэнні кінафільма «У вогненным коле»; 2. Аб выпуску юбілейнага памятнага медала «За абарону Магілёва»; 3. Аб хайдаці перад Урадам СССР аб прысваенні Магілёву ганаровага звання «Горад-герой» за ўклад у зрыў планаў гітлераўскага «блицкрыгу».

Пісьмо, на жаль, неабходнага разгляду не атрымала і было спісана ў архіў.

І яшчэ аб адной драме. У лістападзе 1929 года ў Магілёў з Мінска перавезлі помнік беларускай старажытнай духоўнасці — Крыж Еўфрасінні Полацкай (далей ад мяжы з капіталістычным светам). Сляды шэдэўра губляюцца ў Магілёве падчас Вялікай Айчыннай вайны. Калі віноўнікі страты — веруючыя людзі, то ёсць надзея, што помнік беларускай старажытнай культуры хоць калі-небудзь ды вернецца на радзіму.

Вось як гучыць ацэнка Магілёўскай абарончай аперацыі з вуснаў галоўнага арганізатара Маскоўскай абароны Г.К. Жукава: нягледзячы на зсраг памылак, а часам і недастатковую супраціўляльнасць, стратэгічная абарона была арганізавана і пачала паступова даваць доўгачаканыя вынікі.

Сціплая ацэнка, але — з вышынёй высокай і адказнай пасады тагачаснага начальніка Генеральнага штаба Чырвонай Арміі...

Яўген БАРАНОЎСКІ

Абарона Мінска. Ліпень 1941 года.

Извещение об открытом аукционе по продаже права заключения договора аренды земельного участка для строительства жилых домов трое проспекту Янки Купалы в городе Гродно 28 июня 2016 года

№ лота	Наименование объекта	Местонахождение объекта	Площадь земельного участка (га)	Кадастровый номер	Начальная цена (с учетом деноминации), руб.	Сумма задатка (с учетом деноминации), руб.	Ориентировочная сумма расходов по подготовке земельно-кадастровой документации (с учетом деноминации), руб.	Условие продажи и целевое назначение земельного участка
1.	Право аренды земельного участка сроком на 99 лет	проспект Янки Купалы	1,2695	44010000001009172	12 542 866 580 (1 254 286,66)	1 254 286 000 (125 428,6)	36 918 999 (3 691,9)	Строительство группы многоквартирных жилых домов

Победитель аукциона обязан:

- в установленном порядке получить разрешение на проведение проектно-изыскательских работ и разработать строительный проект на строительный объект в срок, не превышающий 1 года;
- приступить к занятию земельного участка в соответствии с целями и условиями его предоставления не позднее 6 месяцев со дня утверждения проектной документации юридическому лицу, индивидуальному предпринимателю, 1 года — гражданину;
- осуществлять строительство объекта в сроки, определенные проектно-сметной документацией;
- возместить затраты в соответствии с решением Гродненского горисполкома от 08.02.2016 № 49 «О некоторых

вопросах возмещения затрат на строительство, в том числе проектирование, объектов распределительной инженерной и транспортной инфраструктуры».

В случае нарушения сроков проектирования и строительства в договоре аренды будут предусмотрены штрафные санкции.

Организатор аукциона: ГП «Гродненский центр недвижимости».

При оформлении заявления лицо, желающее принять участие в аукционе, представляет:

- Копии платежных поручений о внесении задатка за подачу заявления на расчетный счет 3012000041810 в филиале № 400 ГОУ ОАО «АСБ Беларусбанк», код 152101752, УНП 590727594, получатель — ГП «Гродненский центр недви-

жимости», с отметкой банка-отправителя об их исполнении.

Юридическое лицо: доверенность, выданную представителю юридического лица (кроме случаев, когда юридическое лицо представляет его руководитель), одну копию учредительных документов.

Физическое лицо: паспорт, а в случае участия в аукционе представителя физического лица — паспорт и нотариально заверенную доверенность.

2. Платеж за право заключения договора аренды земельных участков осуществляется в течение 10 рабочих дней со дня утверждения протокола о результатах аукциона.

3. Победитель аукциона обязан в течение 10 рабочих дней со дня утверждения протокола о результатах аукциона возместить организатору аукциона затраты, связанные с

организацией и проведением аукциона, а также расходы по подготовке земельно-кадастровой документации, возместить отделу коммунального имущества и приватизации Гродненского горисполкома расходы по подготовке документации для проведения аукциона;

4. Всем желающим предоставляется возможность ознакомиться с объектом.

Аукцион состоится 28 июня 2016 года в 12.00 в здании горисполкома по адресу: г. Гродно, пл. Ленина, 2/1. Заявления на участие в аукционах принимаются по адресу: г. Гродно, пл. Ленина, 2/1, кабинет № 57, в рабочие дни с 8.00 до 13.00 и с 14.00 до 17.00 с 30 мая по 23 июня 2016 года. Телефоны для справок в Гродно: (0152) 72-05-37, 72-05-46. Адрес сайта: www.grodno.gov.by